

лексики Шукшина создали ему славу народного писателя, глубоко понимающего проблемы простых людей, разделяющего их мысли и чувства, говорящего на их простом, понятном языке.

Речевую агрессию как таковую воспринимают как глубоко негативное деяние. Щербинина определяет ее как «продуманный, спланированный, подготовленный речевой акт, цель которого – нанесение коммуникативного вреда адресату, разрушение гармонии общения» [6]. Но знакомясь с творчеством Василия Шукшина, читая его рассказы, вы не испытываете ничего похожего на ощущения, которые, к примеру, возникают у вас, если вы стали свидетелем чьей-либо ссоры с бурным обоюдным выражением речевой агрессии. Каким образом разрушительное влияние вербальной агрессии, которая явно представлена в речи персонажей, снимается у Шукшина?

Мы являемся субъектом события познания: воспринимаем героев, конфликтные ситуации, способы их разрешения активно, эмоционально, сочувствуя герою-чудику, на которого, как правило, и обрушивается вербальная агрессия его собратьев по произведению. Но читатель и автор находятся в разных плоскостях с персонажами, которые вовлечены в межличностную коммуникацию. Таким образом, слово героя, а, следовательно, и речевая агрессия, которую оно несет, направлено только на собеседника, на персонажа, с которым он спорит или ссорится. Читатель углубляется в обстановку, чувствует себя сопричастным происходящему, но в то же время счастливо избегает вовлечения в само общение, выражающее агрессию. Он находится на ином круге восприятия, более отдаленном, а потому позволяющем объективно оценить и героев и «происшествие». Он смотрит со стороны на трагикомичную ситуацию (которая персонажам вовсе не кажется такой) и действие речевой агрессии, взятой как таковой, умалывается, ослабляется. Вызывающие смех комментарии или действия просто снимают действие речевой агрессии, и вызывает добродушно жалостливое отношение к герою-чудику.

В дальнейшем мы хотели бы обратить внимание на характер проявления вербальной агрессии в современной нам литературе, на то, каким кардинальным образом изменилось ее положение: от достаточно мягкого комического средства выразительности до по-настоящему оскорбительного речевого акта.

Список литературы

1. Жельвис В. И. Поле Брани: Сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира. – М.: Ладомир, 2001. – 349с.
2. Левитов Н. Д. Психическое состояние агрессии // Вопросы психологии. – 1972. – № 6. – С. 169-172.
3. Покровская Я. А. Взаимодействие вербальных и невербальных компонентов в речевом жанре оскорбления // Языковая личность: жанровая речевая деятельность. Тезисы докладов научной конференции. Волгоград. Перемена, 1998. – С. 71.
4. Шмелева Т. В. Кодекс речевого поведения // Русский язык за рубежом. – 1983. – № 1. – С. 43-49.
5. Шукшин В. М. Позови меня в даль светлую...: Рассказы. Повести. Записные книжки. – М.: Эксмо, 2003. – 672 с.
6. Щербинина Ю. В. Русский язык: Речевая агрессия и пути ее преодоления – М.: Флинта: Наука, 2004. – 224 с.

Бакалінський М. Л.

ГЕНДЕРНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ СОЦІО-ЕТНОЛЕКТУ *THE MOBSPEAK*

Питання гендерно-оцінного аспекту отримали широке висвітлення у сучасній лінгвістичній науці, оскільки є проявом особливостей культур та навіть цивілізацій. Останнім часом з'явилося декілька магістральних праць, присвячених саме питанням гендерології та оцінного компоненту [1], [2]. Все більша й більша фемінізація сучасного суспільства, а також питання, пов'язані з концептом «гендер», який останнім часом набув статусу макроконцепту [3, 98], найяскравіше проявляє себе у США.

США є країною емігрантів, що складається з великої кількості общин, які об'єднуються за національно-культурними факторами. Крім цього, США є прикладом мікрокосмосу, у якому присутні як фемінізовані шари населення (американці англо-саксонського походження), так і патріархальні (представники іспаномовної та італомовної культури). Серед зазначених груп нас цікавить саме група патріархальних культур та безпосередньо італомовна, до якої і належить італо-американська мафія.

Гендерно-оцінні особливості італо-американської мафії вербалізуються у низці фразеологізмів (далі ФО) соціо-етнолекту *the Mobspeak*, що є своєрідною мовою італо-американської мафії. Зазначені ФО за гендерно-оцінним компонентом можна умовно розподілити на дві основні групи:

- фраземи, що позначають ставлення до жінок: *to shoot pool wish smb, to do the job on smb, bitch from hell*,
- фраземи, що позначають ставлення до чоловіків: *man with a belly, Moustache Pete, ladies' man*

Для італо-американської мафії дуже актуальним є гендерний аспект, в частості відношення до жінок. Пов'язано це з тим, що у фразеології знаходить відображення своєрідність побуту та життя народу; фразеологія конденсує весь складний комплекс культури та психології даного народу (у нашому випадку соціально-етнічної групи) неповторний спосіб його абстрактного мислення [4, 108]. Італо-американська мафія є частиною італійської діаспори у США, а італійці – представники маскулінної культури, в якій відношення до жінок значно відрізняється від відношення до жінок у фемінізованих культурах. Серед ФО, що позначають ставлення до жінок, можна виділити наступні:

- фраземи, що називають близький фізіологічний зв'язок: *to shoot pool wish smb, to do the job on smb*;
- фраземи, що позначають відношення до жінок безпосередньо: *bitch from hell*.

ФО *to shoot pool wish smb* [5, 79] та *to do the job on smb* [6, 49] мають дуже пейоративне значення – це ФО-вульгаризми *the Mobspeak*; еуфімістично їх значення можна описати як «вступати у інтимний зв'язок» (тут і надалі переклад наш, М.Б.). Зазначені фраземи демонструють домінуючу позицію чоловіка, його верховенство у будь-якому аспекті буття.

Перейдемо до фраземи *bitch from hell*. Вона з'явилася досить недавно; це свого роду реакція на феміністичний рух, оскільки вказана ФО називає завзятих та владних жінок [7, 35], що, на думку представників італо-американської мафії, суперечить жіночій природі: «Поводитися необачно можуть діти та жінки, чоловіки ж – ні в якому разі» [6, 294].

Мафіозі завжди протиставляють себе – чоловіків – жінкам, кожного разу намагаючись продемонструвати почуття власної вишості. Але на відміну від попередніх гендерно забарвлених фразем, семантика ФО *bitch from hell*, не дивлячись на компонент *bitch*, не несе у собі елемент образи або глузування. На нашу думку, це приклад енантеосемії, оскільки у сучасному нестандартному лексиконі американського варіанту англійської мови (далі *SAE*) лексема *bitch*, окрім негативного значення (*an insulting word for a woman that you dislike or think is unpleasant*) має й позитивний – *a woman* (жінка) [8].

Існує й інше пояснення: у цій фраземі присутній натяк на загрозу панівного становища чоловіків, оскільки, як відомо, реакція людини є негативною та агресивною у тому випадку, коли вона або розлючена, або боїться чогось, тобто, зазначена фразема *bitch from hell* – це свого роду прояв захисної реакції чоловіків-мафіозі (за законами логіки ми ненавидимо те, чого боїмося, та боїмося того, чого не знаємо або не розуміємо).

Зневажливе ставлення до жінок екстраполюється й на чоловіків, які користуються попитом у жінок. Їх називають *ladies' man* [6, 396]. Але слід зазначити, що вказана ФО у *the Mobspeak* вживається зовсім у іншому значенні, ніж у *SAE*. У *SAE* вона має наступне значення – чоловік, який користується попитом серед жінок та ходить на побачення кожен раз з іншою жінкою [8], тобто дамський догідник; у *the Mobspeak* вона має два значення: *буквальне* – жадібний малюк, який ніяк не може відвикнути від материнського молока; *фігуральне* – чоловік з рисами характеру, що не властиві справжньому чоловіку [6, 396]. Це приклад енантеосемії у напрямку: емотивно-оцінювальне значення – негативне значення.

Причиною використання саме цієї фраземи може бути і наступний факт: мафіозі є італійцями – ревними католиками, а що найголовніше – сімейними людьми. Згідно з католицькими законами, чоловік повинен жити лише з однією жінкою, матір'ю своєї дитини. Окрім цього, подібна поведінка (поведінка бабця) свідчить про непостійність, мінливість характеру, а згідно з положеннями ціннісної картини світу італо-американських мафіозі, ці риси притаманні не чоловікам, а, насамперед, жінкам. Тому, фразема *ladies' man* позначає фемінізованого чоловіка з жіночими рисами, що є ганьбою для справжнього чоловіка.

Слабкому, безвольному чоловіку, що позначається ФО *ladies' man* італо-американські мафіозі протиставляють образ справжнього чоловіка, який відображається у фраземі *man with a belly*. Буквально вона означає – «чоловік з черевом» [6, 286]. Мафіозо, якого так називають, здатний вселити страх не тільки у ворогів, але, що найважливіше, у своїх друзів. Як правило, це корпулентні чоловіки, невисокі на зріст та з великим черевом – звідсіля й назва. Так називають хрещених батьків кримінальних «сімей». Як бачимо, зазначена ФО є мотивованою, вид мотивації – семантичний, оскільки значення фраземи допомагають зрозуміти значення її конститuentів.

Пояснення цьому може бути наступним: хрещений батько не повинен був займатися фізичною працею. Оскільки він – голова, то працювати повинні інші. Такий образ хрещеного батька прийшов з сицилійської мафії.

Ще однією фраземою, що описує позитивні якості чоловіка, є фразема *Moustache Pete*. Вона називає «справжнього хрещеного батька» [6, 327]. Згідно з законами та традиціями мафіозного суспільства справжній хрещений батько повинен був мати наступний вигляд: «тучна, але міцна статура, крупні риси обличчя, м'ясисті орлиний ніс; ці мафіозі були врівноваженими людьми, що вміли слухати співрозмовника; ніяка сила в світі не могла б вплинути на їх волю, тільки вони самі; це були унікальні люди у серидовищі організованої злочинності» [6, 284-285].

Зазначена ФО є мотивованою, у ній присутня семантична мотивація: мафіозі, яких так називають, носять вуса (англійською вуса «*moustache*»), а інший конститuent Pete – це приклад антономасійного словотвору: це свого роду узагальнююче прізвисько для всіх американців італійського походження (порівняйте: Smith/Jack – англієць, Іван – росіянин та ні.).

У сучасному соціо-етнолекті *the Mobspeak* ця фразема набула саркастичного та відносно пейоративного значення – «хрещений батько, що живе за застарілими, нікому непотрібними правилами, не розуміючи нових законів» [6, 327]. Але, слід також зазначити, що нове значення функціонує дуже рідко, оскільки може викликати обурення та, щ найголовніше, непередбачену агресивну реакцію (найгіршою образою для мафіозі є образа у присутності їх дітей, особливо синів). Спільне можна спостерігати й у інших соціо-етнолектах: наприклад, лексеми *boy* та *nigger* при зверненні до афро-американців білими.

Як видно, ФО *ladies' man* є фразеологічним антонімом ФО *man with a belly* та *Moustache Pete*. Окрім цього, фраземи *man with a belly* та *Moustache Pete* мають наступну особливість: їх оцінний компонент входить до їх денотативного значення та характеризує реальну, фактичну ознаку з точки зору суспільства як позитивну, або як негативну. Щодо оцінного компоненту ФО *ladies' man*, то він входить до її конотативного значення, оскільки на відміну від двох попередніх фразем, ФО *ladies' man* була запозичена до соціо-етнолекту *the Mobspeak* зі *SAE* (фраземи *man with a belly* та *Moustache Pete* були утворені безпосередньо у соціо-етнолекті *the Mobspeak* за рахунок його власних ресурсів).

Слід зазначити, що оцінка, як казав А. В. Кунін, це «об'єктивно-суб'єктивне та суб'єктивно-об'єктивне відношення людини до об'єкту, яке може бути виражено мовними засобами експліцитно або імпліцитно» [4, 109]. Розглянемо це на прикладі ФО соціо-етнолекту *the Mobspeak*. Згідно з зазначеними положеннями, у ФО *bitch from hell*, *man with a belly* та *ladies' man* оцінка виражена імпліцитно, оскільки їх форма лише натякає на їх значення: *bitch from hell* – «завзята жінка» (зрозуміти це допомагає складова *hell* – пекло), *man with a belly* – «великий, поважний чоловік» (на це натякає конститuent *belly* – черво), *ladies' man* – слабкий, нікчемний чоловік (зрозуміти це допомагає первісне значення цієї фраземи – «*бабій*»). У системі мовних знаків оцінний компонент входить або до денотативного, або до конотативного аспекту значення [4, 109]. У випадку з зазначеними фраземами, оцінний компонент є складовою саме конотативного аспекту значення, оскільки це фраземи з образним, точніше метафоричним значенням, яке має на увазі перевагу конотації над денотацією.

Крім антонімічних фразем, у корпусі фразеологічних єдностей *the Mobspeak* присутні й ФО-синоніми з оцінним компонентом: *to be on one's shit list*, *to be in one's bad books*. Детальний аналіз показав, що зазначені ФО є структурними синонімами – фразеологізмами, які при частковому збігові лексичного складу та синтаксичних

функцій, розходяться у відтінках образності [10, 85]. У зазначених ФО лексичний компонент збігається частково (спільним є лише дієслово *to be*), семантичний компонент схожий, але також частково: *to be on one's shit list* – бути в немилості [6, 381]; *to be in one's bad books* – мати погану репутацію [6, 386]. Зазначимо, що у ФО *to be in one's bad books* є еквівалент у *SAE: to be in one's bad graces* – [6, 381] Але найяскравішою різницею є саме відтінок образності: ФО *to be on one's shit list* відрізняється пейоративною та різкістю оцінки завдяки складовому вульгаризму *shit*.

Зі структурної точки зору вакзані ФО є складеними, в них входять інші фразеологічні одиниці: ФО структурного типу **Adjective + Noun** *bad books* – «література, яку не слід давати дітям під час навчального процесу» [11] та **ФО-номінативний біном** *shit list* – «немилість» [9]. Фразеологічна одиниця *shit list* утворена по аналогії від фраземи *hit list* – список осіб, яких мафія має намір ліквідувати [12]. Окрім *the Mobspeak*, фразема *hit list* використовується і в політичному дискурсі зі значенням «список осіб, яких заплановано усунути з політичної арени» [12]. Ми вважаємо, що ФО *hit list* була запозичена до вокабуляру політиків саме з *the Mobspeak*, оскільки дуже часто для номінації досить недікатних методів роботи політичного апарату у лексиконі політиків використовуються лексичні або фразеологічні одиниці різних шарів нестандартної мови.

Торкнувшись сфери політики, неможливо не відмітити наявність у *the Mobspeak* ФО, описуючих зв'язок політиків з мафією. Це фраземи *crooked pol* та *political angel*. ФО *crooked pol* означає «політик або чиновник, пов'язаний з кримінальними елементами» [7, 204]. Цікавою є складова *pol* – це скорочення лексеми *politician*; це скорочення-апокопа, оскільки у ній скоротився кінець та залишився початок слова. Використання скорочених фамільярних формах слів, як наприклад *pol* (від *politician*), дозволяє зробити припущення, що фраземи з оцінним компонентом мають ще й відтінок надмірності, зухвалості, фамільярного відношення до реципієнта.

Наступною ФО є *political angel* – політик, що активно виступає за боротьбу з організованою злочинністю, а сам тісно співпрацює з мафією [7, 254]. Ця фразема цікава тим, що актуалізує лудичну функцію, функцію мовної гри – її складова *angel* – «ангел, захисник» несе у собі елемент іронії: «поборець злочинності є її партнером».

У фразеологічному корпусі соціо-етнолекту *the Mobspeak* велике значення відводиться питанням гендерно-оцінного аспекту. Це пов'язане з тим, що представники італо-американської мафії є віхідцями з італійського суспільства – або з Італії та острова Сицилія, або з італійської общини у США, а, як відомо, італійська культура є маскуліною культурою, відрізняється досить принизливим відношенням до жінок. Крім цього, інтенсивний та глобальний рух фемінізму призвів до виникнення у соціо-етноніміконі італо-американської мафії фраземи, що позначає завятих та активних жінок. Ми вважаємо, що виникнення подібних фразем є проявом захистної реакції мафіозі та страху втратити свої головуючі позиції у своєму серидовищі. Це також є підтвердженням того, що людина ненавидить те, чого боїться, та боїться того, чого не знає або не розуміє.

Говорячи про відношення представників італо-американської мафії до чоловіків, відмітимо наступне: гангстери дуже шанують та підносять культ «справжнього мафіозо» (*man with a belly*), та зневажають образ фемінізованого чоловіка – слабкого, безвольного, іншими словами – «дамського догідника», чоловіка з жіночими рисами характеру або манерою поведінки (*ladies' man*).

Фраземи соціо-етнолекту *the Mobspeak* з оцінним компонентом актуалізують лудичну функцію. Так, наприклад, фразеологізми, що запозичені з політичного дискурсу, набули або іронічно-сатиричного значення (*political angel*), або нейтрального (*crooked pol*). Фраземи з оцінним компонентом мають ще й відтінок надмірності, зухвалості, фамільярного відношення до реципієнта. Це проявляється у використанні скорочених фамільярних формах слів, як наприклад *pol* (від *politician*).

Дана стаття може стати підґрунтям для більш ґрунтовного дослідження цінносної та концептуальної картини світу представників італо-американського суспільства.

Література

1. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти: Авт. ... докт. філол. наук: 10.02.04 / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2003. – 39 с.
2. Юнацька А. Б. Вербалізація стереотипів іспаномовної культури в американському варіанті англійської мови: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2006. – 16 с.
3. Приходько А. Н. Языковое картирование мира в паттерне «концептосфера» – «концептополе» – «концептосистема» // *Нова філологія*. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – № 1(21). – С. 94-104
4. Артемова А. Ф., Леонович О. А. оценочный элемент в семантике фразеологизмов // *Прагматические характеристики текста и его смысловая интерпретация*. – Нальчик, 1987. – С. 108-114
5. Pistone J. K. Snake eyes. A Donnie Brasco novel. New American Library: NY. 2001. – 344 p.
6. Puzo M. The Godfather. Signet. New American Library, a division of Penguin Group. – 443 p.
7. Pistone J. K. Donnie Brasco. Deep Cover. New American Library: NY. 1999. – 352 p.
8. Longman Dictionary of Contemporary English. Third Edition. – Longman: Harlow, Essex, 1995. – 1668 p.
9. Новый Большой англо-русский словарь: в 3х томах / Ю. Д. Апресян, Э. М. Медникова, А. В. Петрова и др.; Под общ. рук. Ю. Д. Апресяна и Э. Медниковой. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 832 с.
10. Гринь Г. С. К вопросу о структурно-семантических особенностях глагольных фразеологических единиц в американском варианте английского языка // *Вопросы лингвистики и методики преподавания иностранных языков*. Вып. 2. – М.: Изд-во Московского у-та. – С. 82-94
11. A bad book in your child's school? – PABBS Organization Available at <http://www.pabbs.com/badbook.html>
12. Американка. Англо-русский лингвострановедческий словарь / Под ред. и общ. рук. доктора филол. наук, проф. Г. В. Чернова. – Смоленск: Полиграмма. – 1996. – 1185 с.